

Autoria col·lectiva

Aquesta guia l'ha redactada la cooperativa Celobert amb la col·laboració d'Equal Saree i Fil a l'agulla.

Volem agrair les aportacions que han fet persones de diferents projectes de cohabitatge i cooperatives d'habitatge en el marc de la Jornada ecofeminista d'arquitectura i cures al cohabitatge celebrada el 19 de maig de 2022 a Barcelona: Adrià García i Mateu - La Borda, Roser Casanovas – Col·lectiu Punt 6 (Dones cohabitants), Pere Llorach - La Tremolina, Ruderal, Vida Inclusiva – Grup cooperatiu TEB i La Morada.

Versió Juny 2022

Disseny i maquetació: Júlia Valldolix, Celobert Arquitectura Enginyeria i Urbanisme, SCCL

Amb el suport de:

Promou i finança: Generalitat de Catalunya – Departament d'Empresa i Treball

CAP A UNA ARQUITECTURA ECOFEMINISTA AL COHABITATGE

Com podem incorporar la mirada ecofeminista al disseny del cohabitatge?

1	INTRODUCCIÓ.....	3
1.	GLOSSARI.....	5
2.	COHABITATGE ECOFEMINISTA.....	6
2	CRITERIS DE DISSENY	9
1.	CRITERIS DE PARTIDA	9
2.	CRITERIS DE DISSENY	12
	2.2.1 CRITERIS DE RELACIÓ AMB L'ENTORN.....	12
	2.2.2 CRITERIS PER AL DISSENY DE L'EDIFICI	14
	2.2.3 CRITERIS DE DISSENY DELS HABITATGES	18
3	APRENTATGES COMPARTITS.....	24
4	RECURSOS.....	26
1.	BIBLIOGRAFIA.....	26
2.	REFERENTS	27

Paraules clau:

#accessibilitat #sostenibilitat #salut #seguretat #flexibilitat #proximitat #autonomia #diversitat #confort #cohabitatge #ecofeminista #arquitectura #emergenciaclimatica #comunitat #consum #interdependent #ecodependent #interseccionalitat #cooperativa

1 INTRODUCCIÓ

Un **cohabitatge ecofeminista**, és un projecte transformador que planteja de forma conjunta abordar els reptes de viure en comunitat en un escenari d'emergència climàtica i crisis socials. Aquests projectes cerquen una resposta conjunta a les necessitats quotidianes, a la cura de les persones i del grup, però també de l'entorn veïnal i natural.

Arran de la bombolla immobiliària de l'any 2008 i la dinàmica especulativa del mercat capitalista, a Catalunya, han proliferat les iniciatives comunitàries d'habitatge, principalment a través de l'impuls de cooperatives d'habitatge en cessió d'ús. En aquest context de creixement i consolidació de diferents projectes en el territori, sembla el moment oportú per incorporar una mirada ecofeminista que pugui enfortir els projectes existents en fase de convivència, aquells en fase de co-disseny i aquells que estan treballant en la missió, visió i valors col·lectius per assentar unes bases des d'on construir una alternativa viable.

Objectius de la guia

Aquesta guia vol facilitar la incorporació de la mirada ecofeminista al cohabitatge, centrada en els **criteris de disseny urbà i arquitectònic** i avançar en la reflexió entorn a les oportunitats que ofereixen aquests processos i projectes per repensar i transformar les nostres pràctiques quotidianes.

Alhora vol oferir eines per al co-disseny arquitectònic d'un cohabitatge, entès com un procés de reflexió compartida entre el grup, els equips tècnics de suport i les administracions públiques implicades. Una oportunitat per encarar la situació de crisi ecosocial que estem vivint amb una mirada ecofeminista que ens permeti construir comunitats resilents.

Com s'ha fet

Des de Celobert participem a la cooperativa d'acompanyament Perviure que dona resposta, en l'àmbit tècnic, a projectes d'autopromoció col·lectiva, amb especial atenció a la cura de les relacions i la diversitat. Des d'aquesta experiència pròpia, i en el marc de reflexió compartida juntament amb els grups i projectes que acompanyem i altres entitats del sector, s'han identificat els espais de reflexió entorn als criteris de disseny arquitectònic.

Alhora, hem realitzat una revisió de la bibliografia prèvia en matèria de gènere, habitatge i ecologia per recollir els criteris de disseny arquitectònic aplicables al cohabitatge ecofeminista.

També hem volgut recollir, al final del text, les contribucions prèvies d'altres iniciatives teòriques i pràctiques ecofeministes en l'àmbit de projectes comunitaris, projectes d'habitatge col·lectiu i cooperatiu que han proposat compartir espais per reivindicar i visibilitzar les tasques reproductives i de cures i donar resposta a noves formes d'organització social.

Context

Aquesta guia es redacta en el marc del projecte singulars d'intercooperació *Incorporació de la perspectiva ecofeminista al cohabitatge i als sectors econòmics implicats* impulsada per la cooperativa Fil a l'agulla juntament amb Perviure amb la col·laboració d'entitats expertes com Celobert, en arquitectura, enginyeria i urbanisme, Equal Saree arquitectura i urbanisme feminista, Espai Ambiental projectes socioambientals, Iacta juristes feministes, Coopdemà sostenibilitat econòmica ecosocial i Apòstrof en comunicació feminista. I després de la celebració de la *Jornada ecofeminista arquitectura i cures al cohabitatge* el 19 de maig de 2022 a Barcelona amb la participació de persones expertes del sector, grups de cohabitatge, cooperatives d'habitatge referents, administracions públiques i algunes de les entitats col·laboradores del projecte.

1. GLOSSARI

Ecologisme

Corrent de pensament i moviment social que actuar per protegir i restaurar el planeta i els seus recursos naturals. Parteix de la base del funcionament dels ecosistemes i de totes les formes de vida i relacions dins la natura per denunciar el perjudici de l'activitat humana al medi ambient.

Transició energètica

Canvi de sistema de producció energètica cap a un model sostenible de generació i consum d'energia per reduir la utilització de recursos fòssils, energia nuclear i naturals no renovables.

Crisi climàtica

Situació d'emergència causada per l'alarmant ritme d'escalfament del planeta terra fruit de l'activitat humana: desertificació, sequeres i calor.

Comunitat local energètica (CEL)

Conjunt d'agents (persones, entitats públiques o privades) que produeixen i consumeixen energia col·lectivament en un entorn pròxim.

Resiliència

Capacitat d'afrontar un fenomen o perturbació perillosa i respondre o reorganitzar-se de manera que els ecosistemes mantinguin la seva funcionalitat, identitat i estructura i, alhora puguin conservar la seva capacitat d'adaptació, aprenentatge i transformació.

Sostre ecosocial

Límits ecològics o biofísics del planeta per sobre del qual estem excedint-nos en l'ús de recursos naturals i pot suposar condicions irreversibles que el planeta no pot sostenir.

Feminismes

Moviments socials, teories i pràctiques polítiques que lluiten per la igualtat de drets i parteixen del rebuig a les desigualtats, opressions i violències per raó de gènere.

Gènere

Construcció cultural, social i econòmica que configura les relacions socials i de poder entre les diferents categories de gènere.

Perspectiva de gènere / feminista

Enfoc que qüestiona els estereotips i els mandats de gènere i possibilita noves formes de socialització i relació.

Cures

Cuidar, cuidar-se i ser cuidat. Activitats i tasques necessàries per al manteniment, sosteniment i reproducció de la vida. Realitzades majoritàriament per dones, principalment en l'entorn domèstic i en el marc d'un model familiar i individualista.

Interseccionalitat

Eina teòrica, pràctica i política sorgida del feminisme negre (1989) que ha influït en la concepció de les desigualtats socials i la discriminació per assenyalar que no es pot entendre la desigualtat des d'un sol marc sinó que cal considerar la interrelació entre els eixos d'opressió (gènere, raça, classe, edat, diversitat funcional o orientació sexual, entre d'altres) per entendre com es configura les diverses formes de desigualtat.

2. COHABITATGE ECOFEMINISTA

Ecofeminismes i habitatge

Els ecofeminismes conformen un corrent de pensament i uns moviments socials que destaquen la interrelació entre l'opressió i subordinació de les dones, les identitats dissidents i altres grups socials (patriarcat), i les dinàmiques d'explotació, destrucció i dominació de la natura (capitalisme). Els ecofeminismes resulten una proposta transformadora pràctica i teòrica emergent per:

- **Visibilitzar l'ecodependència i la interdependència.** Acceptar les dependències, els límits i vulnerabilitats dels éssers humans: la necessitat de recursos naturals (aliment, aigua, energia) i la cura d'altres persones.
- **Abolir el patriarcat i el capitalisme.** No existeix un subjecte universal autònom (blanc, burgès, home, adult i heterosexual) deslligat de la dependència a la natura i les cures.
- **Posar la vida al centre.** Davant el capitalisme del creixement, la producció i el diner situar les cures com a principi d'organització social per al sosteniment de vides dignes per a tothom.

Yayo Herrero, antropòloga i enginyera, referent ecofeminista, planteja tres principis ecofeministes: **suficiència, repartiment i cures** per articular la vida en comú i poder dissenyar projectes compatibles amb els límits biofísics del planeta i la situació d'emergència climàtica que vivim.

Per altra banda Alicia Puleo, filòsofa ecofeminista, ens anima a superar la mirada andro-antropocentrista de la globalització, a partir de tres accions: **interculturalisme, sororitat i pactes d'ajuda mútua** entre moviments socials.

La lluita pel dret a l'habitatge

L'habitatge és un dels fonaments socials per al sosteniment de la vida. El moviment de lluita pel dret a l'habitatge és també un moviment ecofeminista que s'oposa a la mercantilització de l'habitatge i al capitalisme immobiliari i alhora afecta principalment a les dones i identitats dissidents i a les llars més vulnerables o dependents (gent gran, persones amb discapacitat, llars amb menors recursos, llars monomarentals, etc...) que resulten expulsades dels barris o municipis posant en risc la seva xarxa veïnal i quotidiana.

Roser Casanovas, del Col·lectiu Punt 6¹, apunta al **biaix de gènere tant en l'accés com l'ús de l'habitatge**. Encara existeix una bretxa salarial important (22%) entre gèneres, una menor taxa d'ocupació (51% d'ocupació femenina), major temporalitat, més reduccions de jornada (19% de les dones enfront del 8% dels homes)² i precarietat que contribueixen a la feminització de la pobresa, dificulten la independència de les dones i marquen el seu accés desigual a l'habitatge. A més a més, la **interseccionalitat** del gènere amb l'edat, l'origen o la diversitat funcional agreugen les dificultats.

La participació activa de les dones i altres identitats dissidents en el moviment pel dret a l'habitatge i en projectes de cohabitatge permet posar les polítiques d'habitatge al centre de l'acció per garantir l'accés a un habitatge digne, assequible i estable.

¹ La necessitat d'un habitatge cooperatiu amb perspectiva feminista. Crític, 2021.

² Per què ser dona incrementa el risc de desnonament. Crític, 2021. Dades facilitades per Idescat i UGT.

Arquitectura ecofeminista

Urbanisme feminista

L'urbanisme feminista planteja una nova forma d'anàlisi de la ciutat i de l'organització dels espais i temps per entendre com la **divisió sexual del treball** (reproductiu / productiu) que representa l'assignació de tasques i rols diferenciats i desiguals en funció del gènere també es trasllada en la divisió sexual de l'espai on es desenvolupen aquestes tasques i funcions. L'espai públic ha estat tradicionalment l'espai de la producció i el poder associat a la masculinitat, mentre l'espai privat, ha estat l'espai domèstic i reproductiu assignat a la feminitat. Hem de tenir en compte que el disseny dels espais, des de l'urbanisme fins a l'habitatge, **no és neutre**, sinó que perpetua els rols de gènere i les desigualtats, tal com destaca l'arquitecta Zaida Muxí.

L'urbanisme feminista posa al centre la vida quotidiana, entesa com el conjunt d'activitats que realitzem per tal de satisfer les necessitats en les diferents esferes (productiva, reproductiva, personal i social-comunitària) en un continu de **temps i espais**. Per tant, caldrà tenir en compte i posar en valor les diferents esferes i les necessitats diverses de les persones. Aquesta mirada planteja alternatives que concilien la forma urbana amb les funcions que sostenen la vida: salut, cures, organització social, seguretat, ...

Arquitectura ecofeminista

La mercantilització i financiarització de l'economia ha permès que l'habitatge esdevingui **un bé especulatiu**. Un bé únic que per les seves característiques resulta un garant de valor i refugi d'inversió en un planeta cada vegada més globalitzat. Per altra banda l'habitatge, la seva producció i la seva etapa d'ús, són un dels principals **consumidors de territori, recursos i energia**. Així, produeix el 10,9% de les emissions de CO₂ del planeta, dels quals entre el 70 i el 90% durant la seva etapa d'ús (calefacció, refrigeració, llum, rentadores, electrònica, etc...), en un sector que genera el 35% dels residus a Europa i consumeix el 40% dels recursos anuals³.

Les arquitectures ecofeministes **posen la vida al centre** del disseny d'espais i serveis. Situen les persones al centre de les decisions per construir comunitats compromeses amb les cures, l'entorn i el territori. Espais on les persones puguin viure de forma segura, lliure i autònoma dins d'ecosistemes sans juntament amb la resta d'éssers vius no humans i amb el planeta en general.

Des d'aquest marc es proposa treballar en la **diversitat** dels habitatges per donar resposta a la heterogeneïtat d'unitats de convivència actuals i futures i als canvis dels cicles vitals, promoure l'**accessibilitat i autonomia** de les persones, la **proximitat** dins la xarxa quotidiana, la **participació** i la construcció d'hàbitats **sostenibles i saludables** per a la millora del benestar.

³ **Comunitat i emergència climàtica**. Pere Llorach:

— *Our world in data*: <http://ourworldindata.org/emissions-by-sector>

— *Life cycle assessment (LCA) and life cycle analysis (LCEA) of buildings and the Building sector: A review*. Luisa F. Cabeza, Lúcia Rincón, Virginia Vilariño, Gabriel Pérez, Albert Castell. Renewable and Sustainable Energy Reviews. p394-416. doi.org/10.1016/j.rser.2013.08.037.

— *Eurostat*: https://ec.europa.eu/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics#Total_waste_generation.

— *Assessing global resource use: A systems approach to resource efficiency and pollution*. unEO (2017). ISBN: ISBN: 978-92-807-3677-9 p99

Cohabitatge ecofeminista

El **cohabitatge** o l'habitatge col·laboratiu és un model d'habitatge que trenca amb la lògica individualista a través de l'autopromoció col·lectiva i comunitària d'habitatge. Un model que també trenca amb el binomi espai públic i espai privat amb l'aposta per **compartir espais, recursos, serveis i coneixements** a partir de la participació activa de totes les persones de la comunitat. Aquest model es basa en sistemes d'organització interna horitzontal que fomenten la col·laboració, l'autoorganització i l'apoderament de les persones residents. A la vegada, impliquen l'existència d'una personalitat jurídica col·lectiva (cooperativa d'habitatge, de consum, associació, co-propietat, masoveria, etc), un mecanisme de gestió específica i la sobirania per prendre decisions.

El fet col·lectiu del cohabitatge permet l'impuls de nous models de convivència, noves dinàmiques quotidianes i l'aposta clara per fer canvis, sovint més senzills d'emprendre en el marc d'un projecte comunitari. El cohabitatge podrà ser doncs un procés de transformació comunitària ecofeminista des del procés de co-disseny del projecte arquitectònic, com en la configuració dels serveis i en la governança de la convivència per construir comunitats arrelades al territori que posin les cures al centre. Alhora la majoria de projectes es troben enxarxats amb altres entitats, projectes, associacions, grups informals per crear estructures de suport mutu i proximitat amb l'entorn.

2 CRITERIS DE DISSENY

En aquest capítol es desglossen els criteris de disseny per als espais residencials: habitatges, edifici i el seu entorn, a partir d'una mirada ecofeminista. Aquests criteris, complementaris i interrelacionats, volen facilitar que la forma arquitectònica permeti avançar cap a cohabitats ecofeministes.

1. CRITERIS DE PARTIDA

Per facilitar el disseny d'espais residencials amb criteris ecofeministes s'han identificat una sèrie de criteris comuns que caldrà tenir en compte per plantejar el disseny de cadascun dels espais.

- **Flexibilitat i diversitat**
- **Proximitat**
- **Autonomia i seguretat**
- **Sostenibilitat i Salut**
- **Participació**

Flexibilitat i diversitat

La versatilitat i flexibilitat dels espais permet el seu canvi i transformació d'acord amb les diferents etapes del cicle vital de les llars i les seves residents. La flexibilitat de l'habitatge també permet replantejar les **relacions espacials i jeràrquiques** entre els espais de l'habitatge per afavorir les cures i la coresponsabilitat.

La diversitat promou la coexistència i mixtura d'activitats i usos variats per respondre a les diferents necessitats de les persones en funció del gènere, l'edat, les condicions físiques i psicosocials, l'origen, la cultura i la condició social, entre altres factors. En aquest sentit, és fonamental que el disseny i distribució dels espais tinguin en compte la varietat d'experiències quotidianes de les persones i la pluralitat de necessitats.

Ampliar i diversificar les tipologies d'habitatges permet donar resposta a les diferents llars, així com a les situacions d'especial vulnerabilitat. Alhora la diversitat de persones usuàries d'un cohabitatge incrementa la vitalitat i presència simultània i continua de persones i la densitat d'activitats i usos dels espais que afavoreixen la trobada, la socialització i el suport mutu entre les persones.

Proximitat

La proximitat entre usos facilita la creació d'una xarxa que articuli les activitats necessàries per al desenvolupament de la vida quotidiana (cura personal, treball de mercat, estudi, treball domèstic, treball voluntari, oci, esport, aficions, jocs, comunicació, mobilitat, ...). La ubicació pròxima, en **espai i temps**, és necessària per poder realitzar les activitats quotidianes de les diferents esferes (reproductiva, productiva, comunitària i personal) i optimitzar els recorreguts (espai) i desplaçaments (temps) que no són ni lineals ni uniformes.

Per contra, la segregació de decisions segons l'escala i la separació dels usos en la planificació urbana ha dificultat i ha fomentat la proliferació d'entorns monofuncionals, on es fa molt més difícil el sosteniment de la vida.

Cal que les activitats quotidianes es situïn a l'escala de veïnat, barri o poble, en unes distàncies d'entre 5 i 15 minuts, en funció de la freqüència d'ús, les necessitats, l'edat i la capacitat de mobilitat de les persones. Per altra banda, serà prioritari que els desplaçaments es puguin dur a terme **a peu**, amb una bona connectivitat, accessibles i lliures d'obstacles entre l'habitatge, els equipaments, els serveis, els comerços i l'accés al transport públic municipal i intermunicipal.

El lloc on s'ubica el projecte condiona la relació amb l'entorn i les diferents escales d'intervenció que haurà d'abordar per respondre-hi. Caldrà tenir en compte també en el projecte arquitectònic, la disponibilitat de recursos materials locals, principalment d'origen natural i la possibilitat de generació d'energia tant en el propi edifici com en l'entorn pròxim del projecte a través de l'autoproducció o l'articulació de Comunitats Locals Energètiques (CLE).

Autonomia i seguretat

La percepció de seguretat està vinculada a la capacitat d'apropiar-se els espais, a l'autonomia d'ús, al coneixement de l'entorn i a la possibilitat de moure's lliurement i sense restriccions. La manca de visibilitat i claredat, la falta d'il·luminació o l'escassa presència de persones i activitat contribueixen a la sensació d'inseguretat, que afecta principalment a les dones i persones dissidents de gènere i limita l'ús d'espais i condiona els recorreguts i desplaçaments. En entorns rurals, el despoblament suposa la pèrdua de població i activitat però alhora permet la coneixença de les persones i de l'entorn proper.

És vital fomentar específicament l'autonomia de les persones que en moments determinats per situacions puntuals, de mitjana durada o fixes, tinguin una situació de major dependència, com per exemple infants, persones en procés d'envelliment, persones que es mouen amb cadires de rodes, cegues, que necessiten suport a la llar, com les persones cuidadores, etc. Alhora caldrà garantir l'**accessibilitat universal** en l'entorn, els espais comunitaris, els espais comuns i en els habitatges més enllà dels específicament adaptats i regulats per la normativa d'accessibilitat vigent. En una societat en procés d'envelliment és rellevant repensar el cohabitatge des d'aquesta perspectiva per evitar la marxa forçada de persones que viuen en habitatges o edificis no accessibles i on no disposen d'ascensor. I, més enllà de l'envelliment, hi ha situacions imprevistes que poden transformar i canviar les condicions que necessiten les persones per viure.

L'entorn a on se situï el projecte condicionarà les actuacions a preveure per garantir la seguretat i autonomia de les persones. Caldrà valorar la necessitat d'identificar altres millores a impulsar en l'entorn proper per millorar les condicions no només del propi projecte sinó també dels habitatges i activitats de l'entorn.

Sostenibilitat i salut

La sostenibilitat social, econòmica i ambiental promou la cerca de les solucions més adequades per a la **reducció del consum d'energia, la generació de residus i emissions i l'ús eficient dels recursos**. Més enllà de l'eficiència energètica es planteja la incorporació de la salut amb una mirada transversal i integral, amb la definició de criteris de construcció i biohabitabilitat (disseny, sistemes, materials i instal·lacions) per la millora del benestar de les persones residents.

Caldrà fer una aposta clara per arquitectures passives que atenguin a una gran diversitat d'aspectes.

- les condicions del lloc i les tècniques i coneixements de construcció adaptats a l'entorn,
- l'ús de materials de proximitat, ecològics i d'origen natural (fusta, calç, suro, guix...),
- la millora del confort que alhora redundarà en una millora de la salut: confort higrotèrmic i acústic, il·luminació natural, ventilació natural, qualitat de l'aire i reducció de les radiacions.
- la industrialització de processos constructius per minimitzar els residus de construcció.

També es prioritza l'increment del contacte amb la natura a través d'espais exteriors, la introducció de vegetació i la millora de la biodiversitat, sempre que sigui possible.

*En un context d'emergència climàtica, el disseny del projecte sempre haurà de tenir en compte el **decreixement** del consum de materials i energia per a la construcció o rehabilitació d'edificis i habitatges i per tant, la identificació i aprofitament d'aquells recursos ambientals disponibles en funció del lloc i els seus condicionants.*

Participació

Posar la vida al centre del projecte col·lectiu també vol dir situar al centre les necessitats diverses i plurals de les persones que hi viuran i dotar-les de les eines necessàries per prendre decisions. Per fer-ho, cal establir la governança del projecte, amb la implicació de les futures residents des de les primeres decisions sobre la ubicació del projecte, el procés de co-disseny de l'edifici i dels serveis compartits i la posterior gestió dels espais i la convivència. El procés de co-disseny d'un edifici de cohabitatge es basa en un diàleg entre el grup (les futures residents), l'equip tècnic d'acompanyament (i tots els equips vinculats) i els requeriments físics i normatius del lloc.

En l'aplicació al projecte caldrà facilitar que s'aportin les experiències i els coneixements de la vida quotidiana de les futures usuàries en el procés de co-disseny per incorporar-les i atendre-les al projecte comunitari.

2. CRITERIS DE DISSENY

A continuació es descriuen els criteris de disseny i els criteris de disseny específics que incorporen la mirada ecofeminista pel disseny dels diferents espais que configuren el projecte de cohabitatge i el seu entorn proper.

- Criteris de relació amb l'entorn.
- Criteris per al disseny de l'edifici.
- Criteris en relació amb l'habitatge.

2.2.1 Criteris de relació amb l'entorn

Entorn del projecte

La relació de l'edifici amb l'entorn ja sigui urbà o rural és un dels primers aspectes a abordar pel projecte. Caldrà treballar per a que el projecte faciliti la creació d'una xarxa quotidiana de proximitat que interrelacioni habitatge, serveis, equipaments i comerços.

Alguns elements bàsics que caldrà tenir en compte en la tria del lloc per ubicar el projecte, i en la seva relació amb l'entorn seran,

- La facilitat d'accés a serveis i equipaments de proximitat (5 - 15 minuts).
- La facilitat de la mobilitat quotidiana a peu i en bicicleta i l'accés al transport públic (metro, tren, bus, tramvia).
- La dotació d'espais que contribueixin a diversificar els usos de l'entorn (espais comuns, espais de treball, comerços, ...).

Cal tenir en compte que la ubicació del cohabitatge en un entorn urbà, semiurbà o rural condicionarà l'accés i proximitat als serveis, equipaments i la disponibilitat de xarxa de transport públic. A Catalunya les ciutats centralitzen i aglutinen la majoria de serveis i equipaments mentre que en el territori rural cal recórrer sovint a la mobilitat obligada en vehicle privat per accedir a aquests serveis. Per aquest motiu alguns criteris de disseny seran més assolibles en entorns urbans.

Elements de l'entorn	
Criteris de disseny	Criteris de disseny específics
Flexibilitat i diversitat	
Espais multifuncionals	<ul style="list-style-type: none"> — Presència de diferents usos (residencial, comercial, oficines, equipaments...). Facilitarà les activitats quotidianes i l'afluència en diferents horaris i de diversitat de persones. × Evitar entorns uniformes i monofuncionals d'habitatge sense altres usos. × Reduir la construcció d'aparcaments que afavoreixin la mobilitat en vehicle privat. Anàlisi del propi grup i confrontació amb la normativa urbanística.
Proximitat	
Connectivitat	<ul style="list-style-type: none"> — Connexió continua, fàcil i fluïda amb l'entorn. — Disposar d'accés al transport públic, equipaments, serveis i comerços (< 15 minuts).

	<ul style="list-style-type: none"> × <i>Evitar murs, passos elevats, carrers amb molts vehicles, passadissos i entrebancs.</i>
Accessibilitat	<ul style="list-style-type: none"> — Senyalització de canvi de nivell (graons, escales, rampes). × <i>Evitar entorns amb escales o altres barreres que limitin o dificultin l'accés de tothom, o obliguin a generar recorreguts alternatius.</i> <p>Mesures externes a impulsar en entorns urbans</p> <ul style="list-style-type: none"> — Reducció de la velocitat i el trànsit (20 – 30 km/h). — Prioritat per a vianants (10 km/h). — Vorera d'amplada mínima 3,6 m per garantir la mobilitat (amb cotxets, cadira de rodes, carretons...). <i>Avaluar en quina part el projecte pot facilitar-ho de manera autònoma.</i>
Ubicació	<ul style="list-style-type: none"> — Situació dins del teixit consolidat per facilitar la connexió amb equipaments i serveis. × <i>Evitar la proximitat a fonts de soroll.</i>
Autonomia i seguretat	
Percepció de seguretat	<ul style="list-style-type: none"> — Ús de materials adequats a les activitats, usos i funcions.
Visibilitat	<ul style="list-style-type: none"> — Il·luminació uniforme dels recorreguts. — Murs permeables per fomentar la visibilitat, assegurar un bon camp de visió i evitar racons i atzucacs. × <i>Evitar murs cecs (+1,30 m).</i>
Jugable	<p>Mesures externes a impulsar</p> <ul style="list-style-type: none"> — Ubicació de mobiliari a l'ombra en l'espai públic. — Espai de joc a l'espai públic o pròxim a l'escola. — Establir recorreguts segurs per a la mobilitat dels infants.
Sostenibilitat i salut	
Densitat	<ul style="list-style-type: none"> — Afavorir l'activitat a l'espai públic.
Vegetació	<ul style="list-style-type: none"> — Bona connexió amb els espais verds i naturals propers. — Incrementar la presència d'elements naturals (vegetació, arbrat) per fer ombra i millorar la salut. — Ús d'espècies autòctones. — Ús de la vegetació com a pantalla i absorció acústica. × <i>Evitar que la vegetació (+1,30 m) sigui una barrera visual.</i>
Residus	<ul style="list-style-type: none"> — Fomentar la recollida porta a porta.
Mobilitat	<ul style="list-style-type: none"> — Disposar elements per una infraestructura ciclista segura.
Instal·lacions	<ul style="list-style-type: none"> — Impuls d'una Comunitat Energètica Local (CLE) per a la generació i consum d'energies renovables (solar, eòlica, geotèrmica). — Aïllar les fonts d'emissió electromagnètiques (transformadors, caixes ascensors, magnetotèrmics).
Participació	
Veïnat	<ul style="list-style-type: none"> — Constitució d'una comunalitat⁴. — Facilitar l'obertura i ús d'espais i serveis del cohabitatge al veïnat.

⁴ *Comunalitat*: Projectes d'ajuda mútua i d'economia social i solidària que resolguin necessitats d'un entorn pròxim amb els agents del territori (associacions, entitats, comerç, centre educatiu, grups informals).

	— Apostar per les xarxes d'intercanvi, solidaritat i suport mutu amb el veïnat.
Grup	— Estudiar l'experiència quotidiana i la mobilitat fent visibles les activitats, tasques i usos de cada membre. — Grup compartit de consum ecològic, a granel i de proximitat.

2.2.2 Criteris per al disseny de l'edifici

Els criteris de disseny dels edificis s'han treballat a partir de 3 grans blocs per facilitar la seva comprensió i aplicabilitat.

- Criteris per a la configuració global de l'edifici.
- Criteris per al disseny de la planta baixa i els espais comuns.
- Criteris per al disseny dels espais comunitaris.

Configuració global de l'edifici

Els paràmetres de configuració de l'edifici (o edificis) venen determinats pel planejament urbanístic i les ordenances de l'edificació de cada municipi. Així doncs, en cada projecte serà essencial conèixer i comprendre, tant per part dels equips tècnics com del propi grup, les limitacions que la normativa pot imposar al model residencial que es vol impulsar. Això haurà de permetre cenyir els somnis a aquest marc o intentar canviar el propi marc normatiu.

Configuració global de l'edifici	
<i>Criteris de disseny</i>	<i>Criteris de disseny específics</i>
Flexibilitat i diversitat	
Diversitat	<ul style="list-style-type: none"> — Varietat de tipologies i dimensions d'habitatges que permetin diversitat d'unitats de convivència. — Ubicació de l'accés en entorns d'activitat i mobilitat (comerç, camí, carretera) per facilitar la connexió. — Qualificació urbanística en vertical per facilitar la misticitat d'usos. × <i>Evitar l'homogeneïtat formal i funcional.</i>
Proximitat	
Comunitat	— Reducció del nombre d'habitatges (màxim de 30 o 40). Facilita la generació d'una comunitat més propera i la percepció de seguretat.
Autonomia i seguretat	
Emmagatzematge	— Espai accessible i ample per guardar vehicles de mobilitat personal (cotxets, bicicletes, patinets) proper a l'accés.
Senyalització	<ul style="list-style-type: none"> — Ús de paviments, textures i colors per diferenciar zones. Ha de permetre a tothom orientar-se als edificis. Si cal, disposar elements de senyalització que facilitin l'orientació i la comprensió dels espais. — Ús de llenguatge inclusiu, pictogrames, Braille i altres llengües en la senyalització.

Accessibilitat	<ul style="list-style-type: none"> — Disposar d'elements físics de seguretat com baranes i passamans ergonòmics.
Sostenibilitat i salut	
Passiu	<ul style="list-style-type: none"> — Disseny integral passiu adaptat a l'entorn i al clima. — Bona orientació a sud-est o sud-oest. — Potenciar la inèrcia (façana nord) i l'aïllament (façana sud). × <i>Evitar la disposició de patis de llums.</i> × <i>Evitar profunditat edificables > 12 m.</i>
Il·luminació i ventilació	<ul style="list-style-type: none"> — Garantir la ventilació i la il·luminació natural. — Garantir la insolació directa, i alhora la regulació de façanes i obertures amb proteccions i filtres (tendals, cortines, persianes, voladissos, gelosies). — Façana mínima de 5 m per afavorir la distribució i facilitar que el màxim d'estances tinguin llum i ventilació naturals. — Ubicació de galeries a sud (captació solar i ventilació). — Dimensionar la superfície de les obertures segons orientació.
Instal·lacions	<ul style="list-style-type: none"> — Prioritzar els comptadors i les instal·lacions centralitzades. — Instal·lació elèctrica bio-compatible. — Aprofitament d'aigües pluvials. — Prioritzar les connexions de dades per cable. <i>Evitar Wifi, Bluetooth o interfons d'emissió d'alta freqüència.</i> × <i>Evitar sistemes de ventilació per convecció.</i>
Materials	<ul style="list-style-type: none"> — Ús de materials saludables lliures de tòxics. — Ús d'aïllaments tèrmics d'origen natural (suro, fibra fusta, cel·lulosa, llana vegetal, animal i mineral). — Minimitzar l'ús d'adhesius en components de fusta (massissa, enllistonats o contraxapat). × <i>Evitar acabats superficials de plàstic i fibres sintètiques.</i>
Radiació	<ul style="list-style-type: none"> — Disposar de forjat sanitari o barrera de protecció davant la immissió del gas radó.
Vegetació	<ul style="list-style-type: none"> — Façanes, jardins verticals i cobertes verdes (suport, gruix, vegetació, manteniment).
Residus	<ul style="list-style-type: none"> — Reserva d'espais suficients per al reciclatge propers als espais de recollida selectiva. — Reserva d'espai per al compostatge. — Reutilització d'aigües grises.
Participació	
Veïnat	<ul style="list-style-type: none"> — Disposar d'espai de producció alimentària.
Grup	<ul style="list-style-type: none"> — Pla de manteniment preventiu i seguiment dels consums de les instal·lacions. — Formació i avaluació sobre la gestió dels espais i instal·lacions de l'edifici.

Planta baixa i espais comuns

La planta baixa de l'edifici és el principal espai de relació i contacte amb l'entorn i el punt d'accés a l'edifici. La planta baixa ha estat tradicionalment l'espai reservat per a l'ús comercial o d'aparcament en zones urbanes o també per magatzem o instal·lacions en zones urbanes i rurals. Els projectes de cohabitatge urbà o semiurbà obren la planta baixa com un dels principals espais d'activitat de la comunitat i de relació amb l'entorn proper, una bona oportunitat per incrementar la diversitat d'activitats i persones i trencar amb els límits establerts entre l'espai públic i l'espai privat.

Planta baixa i espais comuns	
<i>Criteria de disseny</i>	<i>Criteria de disseny específics</i>
Proximitat	
Edificis integrats en l'entorn	<ul style="list-style-type: none"> — Potenciar usos comunitaris o comercials en planta baixa. Ofereixen diversitat i visibilitat a l'accés de l'edifici. — Generar espais intermedis de transició tant interiors com exteriors. — Relació directa i fluïda entre l'interior i exterior de l'edifici. Permeabilitat i visibilitat de la planta baixa per potenciar les activitats en relació a l'espai públic.
Autonomia i seguretat	
Accessibilitat universal	<ul style="list-style-type: none"> — Definició de recorreguts clars d'accés als habitatges. Si cal, utilitzar indicadors. — Disposar de bancs per facilitar l'espera a l'accés de l'edifici. — Ús de rampes i plataformes elevadores per salvar desnivells amb barana contínua. En cas necessari utilitzar plataformes elevadores. × <i>Evitar l'ús de salva-escapes, ja que no poden ser utilitzades per totes les persones amb dificultats de mobilitat.</i>
Visibilitat i seguretat	<ul style="list-style-type: none"> — Alineació de la façana i els accessos a vial, per evitar racons que puguin produir inseguretat. — Accés pròxim a l'espai públic (< 35 m). Evitar llargs recorreguts per l'interior de la parcel·la abans de l'accés. — Accés, escales i recorreguts oberts, visibles, amples i amb il·luminació blanca i uniforme. — Accés transparent (70%) per veure i ser vist. — Dispositiu de control (veu i imatge) a l'accés. × <i>Evitar racons foscos, poca il·luminació i la col·locació d'obstacles que limitin el control visual.</i>
Emmagatzematge	<ul style="list-style-type: none"> — Espai generós i de lliure accés per a l'emmagatzematge de material comunitari (eines, taules, cadires, escala ....). — Espai per al material de neteja i manteniment.
Participació	
Veïnat	<ul style="list-style-type: none"> — Priorització dels espais comunitaris situats a la planta baixa.

Espais comunitaris

Els espais comunitaris són aquells espais compartits per la comunitat amb destí a usos i activitats quotidianes (taller, cuina comunitària, safareig, sala polivalent, espai de joc, habitacions de visita, ...). Alguns projectes han previst també espais comunitaris que poden estar oberts al veïnat de l'entorn. En aquest cas, serà essencial establir un acord entre totes les persones de la comunitat que reguli l'afluència de visitants a la comunitat. Aquesta acord serà especialment important si l'accés no es limita a espais en planta baixa, sinó que també preveu l'accés a espais més interns de l'edifici.

En aquest punt s'inclouen aquells espais que poden complementar l'ús privatiu dels habitatges d'acord amb el *decret 50/2020 de mesures urgents per estimular la promoció d'habitatge amb protecció oficial i de noves modalitats d'allotjament en règim de lloguer*.

Espais comunitaris	
Críteris de disseny	Críteris de disseny específics
Flexibilitat i diversitat	
Usos	<ul style="list-style-type: none"> — Dotació d'espais comunitaris d'ús quotidià que fomentin la vida comunitària. Poden ser interiors (sala polivalent, taller, cuina) i exteriors (jardí, pati, terrat comunitari). — Espais comunitaris neutres, flexibles i multifuncionals que permetin l'adaptabilitat d'usos. — Adequació de cobertes planes per activitats de la comunitat. — Situar espais que es puguin destinar a l'estudi i al treball fora dels habitatges.
Autonomia i seguretat	
Accessibilitat universal	<ul style="list-style-type: none"> — Disseny dels espais que permeti el moviment lliure d'infants, persones grans, persones amb diversitat funcional ... — Adaptació de l'altura dels endolls i adequació de les finestres per garantir-ne l'ús de tothom. — Disposar de banys en espais comunitaris i evitar la ubicació en espais residuals.
Visibilitat	<ul style="list-style-type: none"> — Ubicació dels espais comunitaris de manera que se'n faciliti la connexió i faciliti el control informal per afavorir l'autonomia. — Bona visibilitat des de l'interior dels espais comunitaris cap a l'accés o espais comuns.
Sostenibilitat i salut	
Vegetació	<ul style="list-style-type: none"> — Potenciar espais exteriors (pati o jardí) per a l'activitat física i l'ús social. — Ús de plantes a l'interior i a l'exterior per a millorar la qualitat de l'aire. — Disposar de reserva d'espai exterior per cultivar aliments.
Instal·lacions	<ul style="list-style-type: none"> — Disposar interruptors i polsadors automàtics. — Dimensionar les instal·lacions (aigua i aire) per a l'ús dels espais comuns i plantejar mecanismes que evitin el consum d'energia quan els espais no es trobin en ús.
Participació	
Grup	<ul style="list-style-type: none"> — Definir, dimensionar i dissenyar els espais comunitaris d'acord amb les necessitats quotidianes del grup.

2.2.3 Criteris de disseny dels habitatges

Els criteris de disseny dels habitatges s'han treballat a partir de 4 grans blocs per facilitar la seva comprensió i aplicabilitat

- Criteris per a la configuració general dels habitatges.
- Criteris per al disseny de les habitacions.
- Criteris de disseny del bany.
- Criteris per al disseny de la cuina.
- Criteris per al disseny d'espais exteriors del propi habitatge.

Configuració general dels habitatges

Els habitatges, o espais d'ús privatiu de cada unitat de convivència, són els espais de l'edifici més tabulats degut als condicionants que li imposen, especialment en el cas d'habitatges de petites dimensions, les diferents normatives. En aquest sentit, la superfície mínima d'aquest espai privatiu ha de ser de 36 m² segons el Decret d'Habitabilitat de Catalunya (40 m² d'acord amb el decret de Barcelona) i ha d'incloure els següents espais i elements bàsics: habitacions, sala, bany i cuina.

El DL 50/2020 de Mesures urgents per estimular la promoció d'habitatge amb protecció oficial i de noves modalitats d'allotjament en règim de lloguer obre la possibilitat de reduir la superfície dels espais privatis fins als 20 m², en el cas que la resta de la superfície necessària per dotar de condicions d'habitabilitat a l'habitatge, es doni en espais d'ús comunitari, diferents als espais comuns tradicionals destinats fonamentalment a l'accés als propis habitatges.

Per altra banda en el marc de la redacció d'aquesta guia s'ha incorporat com a recomanacions les superfícies mínimes del Decreto que regula las condiciones mínimas de habitabilidad y las normas de diseño de las viviendas y alojamientos dotacionales en la comunidad autónoma del País Vasco que incorpora la perspectiva de gènere i la incorporació de la regulació d'espais exteriors.

Configuració general dels habitatges	
Criteris de disseny	Criteris de disseny específics
DL Habitabilitat	<ul style="list-style-type: none"> — Façana mínima: 5/9 — Superfície mínima: 36 m². — Superfície mínima sala: 20 m² i Ø 2,80 m.
Flexibilitat i diversitat	
Jerarquia dels espais	<ul style="list-style-type: none"> — Espais poc especialitzats amb usos no definits. — Estances de superfícies i proporcions similars. — Superfície mínima sala: 13 m² i Ø 2,80m². <i>Caldrà impulsar un canvi legislatiu per reduir la superfície mínima de la sala.</i>
Flexibilitat	<ul style="list-style-type: none"> — Es recomana que la sala – cuina – menjador no sigui un únic espai o permeti la segregació temporal d'usos per afavorir la simultaneïtat d'activitats. — Situar l'accés al centre de l'habitatge. — Facilitar diferents distribucions als habitatges. — Ubicació de la instal·lació elèctrica en la façana i els envans imprescindibles per facilitar el canvi de la configuració interior al llarg de la vida de l'habitatge.

	<ul style="list-style-type: none"> — Disposar de condicions adequades (ventilació i il·luminació) als espais de distribució per poder ser utilitzats com a espai de joc, estudi o planxa. — Minimitzar els condicionants d'estructura, instal·lacions i accessos als habitatges.
Emmagatzematge	<ul style="list-style-type: none"> — Emmagatzematge general: Nombre habitacions x 1,50 m x 0,65 m x 2,20 m (2,5 m³/ habitant). Es pot situar dins o fora de l'habitatge (traster). × <i>Evitar distribuir l'emmagatzematge segons la jerarquització de l'habitatge.</i>
Proximitat	
Connectivitat	<ul style="list-style-type: none"> — Bona relació de l'espai privatiu amb els espais comuns i comunitaris per facilitar les tasques de cura i l'autonomia dels infants.
Autonomia i seguretat	
Accessibilitat universal	<ul style="list-style-type: none"> — Possibilitar la llibertat de moviments i en l'ús de l'espai. — Passos mínims d'1 metre i preveure espais amb un diàmetre d'1,5 metres per permetre el gir.
Cicle de la roba	<ul style="list-style-type: none"> — Minimitzar els recorreguts i facilitar les accions vinculades al cicle de la roba (emmagatzematge de roba bruta, rentat, assecat (interior i exterior), planxat, plegat i emmagatzematge de roba neta). <p>Si es dona exclusivament a l'interior de l'habitatge,</p> <ul style="list-style-type: none"> — Superfície mínima de la bugaderia: 2 m² (amplada d'1,60 m) i vinculada amb l'espai exterior d'assecat (1,5 m²). <p>Si es dona en espai comunitari,</p> <ul style="list-style-type: none"> — Vincular-lo amb altres espais de cura (comunitari, jocs) sempre que es garanteixi la manca de soroll i la no interferència entre activitats.
Sostenibilitat i salut	
Insolació i ventilació	<ul style="list-style-type: none"> — Tenir en compte l'orientació en la distribució de les estances. — Garantir la ventilació natural creuada. — Garantir una bona insolació per minimitzar la necessitat d'il·luminació artificial. En cas necessari, garantir-ne la màxima eficiència i la bona ubicació en els espais. × <i>Evitar la circulació incontrolada de l'aire quan disminueix el confort.</i>
Soroll	<ul style="list-style-type: none"> — Distribució de l'habitatge segons soroll dels espais i usos (espais d'intimitat acústica). — Garantir el confort acústic dels habitatges: <ul style="list-style-type: none"> • Ús d'aïllament acústic natural entre els habitatges, amb l'accés i amb l'espai públic. • Ús de materials fonoabsorbents en els espais interiors. • Escollir aparells i instal·lacions silencioses.
Materials	<ul style="list-style-type: none"> — Ús d'acabats higroscòpics i transpirables (pintura d'argila, calç, cartró-guix, paper, fibres tèxtils). — Ús de pintures i vernissos d'origen natural.

Instal·lacions	<ul style="list-style-type: none"> × <i>Evitar les fonts elèctriques (endolls) no protegides a menys de 60 cm.</i>
Participació	
Grup	<ul style="list-style-type: none"> — Introduir com a element de reflexió la possibilitat de modulació de les tipologies per poder agregar o sostreure mòduls i per tant poder ampliar o reduir les dimensions de l'habitatge. Serà important identificar si aquesta variabilitat es vol fer dependre d'altres habitatges o d'espais comunitaris. — Participació de les futures persones residents en la configuració dels habitatges segons necessitats. — Participació dels infants en el disseny d'espais de joc.
Usuàries	<ul style="list-style-type: none"> — Facilitar una formació inicial a les persones residents per orientar l'ús dels sistemes passius i actius d'estalvi i eficiència energètica: ventilació natural creuada, sistemes de protecció, manteniment dels filtres i conductes de ventilació mecànica, entre d'altres.

Habitacions

El nombre d'habitacions és un element clau alhora de triar l'habitatge, ja sigui en el mercat convencional o en els projectes col·lectius de cohabitatge. El valor que donem al número d'espais privatis molts vegades no es tradueix en la cura del seu disseny per fer possible que s'hi desenvolupin diversitat d'activitats, i la seva adaptabilitat a les circumstàncies canviant d'ús que necessitaran les persones que hi resideixin.

Habitacions	
<i>Críteris de disseny</i>	<i>Críteris de disseny específics</i>
DL Habitabilitat	<ul style="list-style-type: none"> — <i>Superfície mínima: 6 m².</i> — <i>Geometria: 2m x 2m; en cas de 3 habitacions mínim 1 habitació de 2,60m x 2,60m.</i> — <i>Emmagatzematge: 1 x 0,6 x 2,20 m o 1,5 x 0,6 x 2,2 m (H > 8m²)</i>
Flexibilitat i diversitat	
Jerarquia dels espais	<ul style="list-style-type: none"> — Habitacions de dimensions similars amb condicions interiors equivalents (vistes, il·luminació, ventilació). Ha de permetre la llibertat d'ús entre les persones que resideixen a l'habitatge i la diversitat d'usos al llarg de la vida. × <i>Evitar habitacions dobles/simples i tipus suite.</i>
Flexibilitat	<ul style="list-style-type: none"> — Superfície mínima: 11,5 m² (10m² sense emmagatzematge). — Geometria: permetre sempre encabir un quadrat de 2,50 x 2,50 metres per facilitar la diversitat d'usos. — Possibilitat de canvi d'ús (dormitori – estudi – sala). × <i>No ubicar banys d'ús exclusiu a cap habitació.</i> × <i>Evitar dormitoris amb dimensions reduïdes (6 – 8 m²).</i> <p><i>Aquests críteris s'hauran de treballar tenint en compte les dimensions dels habitatges per evitar que en habitatges petits es generin poques habitacions i es dificulti la simultaneïtat d'accions.</i></p>

Emmagatzematge	<ul style="list-style-type: none"> — Possibilitat de situar l'emmagatzematge en espais comuns (rebedor, cuina, passadís), no a les habitacions per afavorir la flexibilitat dels espais. — Espai d'emmagatzematge: 1,50 x 0,65 x 2,20 m. × <i>Evitar que l'emmagatzematge no permeti l'agregació i connexió entre habitacions.</i>
Sostenibilitat i salut	
Il·luminació	<ul style="list-style-type: none"> × <i>Evitar disposar habitacions en patis de llums.</i>
Confort	<ul style="list-style-type: none"> — Evitar ubicar zones de descans en zones d'afectacions geològiques (línies tel·lúriques o corrents d'aigua, entre d'altres). — Temperatura òptima: 15º – 17º.

Cuina

La cuina és un dels principals espais de treball a l'habitatge i es proposa que sigui un espai central de trobada i realització de tasques compartides. Per aconseguir-ho, es prioritza la disposició lineal, en L o illa per facilitar el treball central a la cuina i la simultaneïtat de tasques complementàries: rentar, emmagatzemar, pelar o congelar, entre d'altres.

Cuina	
<i> criteris de disseny</i>	<i> criteris de disseny específics</i>
DL Habitabilitat	<ul style="list-style-type: none"> — <i>Superfície mínima: no es determina específicament.</i> — <i>Amplada mínima: 1 m.</i> — <i>Cuina lineal amb illa de treball o península.</i>
Flexibilitat i diversitat	
Simultaneïtat	<ul style="list-style-type: none"> — Superfície mínima: 7m². — Geometria: 2,2 m x 2,2 m (o bé 3,1 m x 1,6 m).⁵ — Espai de treball lineal, en L o illa, per facilitar la funcionalitat i l'ús simultani (2 persones Ø1,40 m). × <i>Evitar les cuines en U que limiten la simultaneïtat d'accions i de les persones que les realitzen.</i>
Connectivitat	<ul style="list-style-type: none"> — Espai visible i central que afavoreixi la socialització. — Espai integrat i connectat (3,5 m²) amb la resta d'estances que permeti el control informal de persones dependents. — Connexió matisable amb portes correderes. — Comunicació amb l'exterior amb finestres amples. × <i>Evitar la cuina a patis interiors.</i> × <i>Evitar la total integració, que impossibilita disposar d'espai d'oci i sobrecontrol.</i>
Autonomia i seguretat	
Dimensions	<ul style="list-style-type: none"> — Amplada de 1,60 m (2,20 m amb taulells oposats). — Ha de permetre disposar de 6 mòduls de 0,6 x 0,6 metres.
Emmagatzematge	<ul style="list-style-type: none"> — Ha de permetre l'emmagatzematge d'un gran volum de productes (menjar de llarga durada i perible, estris i roba de cuina). Per minimitzar els impactes del cicle del menjar i

⁵ Ídem.

	<p>facilitar l'autonomia, l'emmagatzematge es farà a la pròpia cuina o en espais annexos de rebost.</p> <p>— Disposició d'espais adequats per al reciclatge.</p>
Sostenibilitat i salut	
Instal·lacions	— Disposar de campana de fums de carboni per evitar la pèrdua energètica i garantir l'extracció de fums.
Confort	— Temperatura òptima: 18º – 20º.
Participació	
Residents	— Impulsar la incorporació de les unitats de convivència a una cooperativa d'aliments propera o crear una cooperativa pròpia, en el cas que el nombre d'habitatges ho permeti (entorn a una trentena).

Bany

El bany es compon de tres elements principals (WC, Pica i Dutxa) i és un dels principals espais d'intimitat. Es proposa que l'habitatge incorpori un únic bany, a ser possible segregat, per poder simultaniejar els usos en aquest espai de cures d'ús diari.

Caldrà preveure-hi la cura de persones dependents (persones grans, mobilitat reduïda o infants), i per tant la seva accessibilitat i la dotació d'uns espais de qualitat i confortables.

Bany	
<i> criteris de disseny</i>	<i> criteris de disseny específics</i>
DL Habitabilitat	<ul style="list-style-type: none"> — Superfície mínima: no es determina. — Geometria: Ø1,20m. — Es pot segregat la pica.
Autonomia i seguretat	
Dimensions	<ul style="list-style-type: none"> — Superfície mínima: 3,50 m². — Amplada: 1,60 m. — Lavabo: 0,80 m x 1,20 m. — WC: 0,7 m x 1,10 m. — Dutxa: 0,7 m x 0,6 m. Preveure la disponibilitat d'un espai que faciliti el bany de nadons sense necessitats de banyera. — Radi de gir (Ø1,50 m) que permet l'ús de persones amb mobilitat reduïda i l'ús assistencial d'infants i persones grans. × Evitar la dutxa amb desnivell d'accés que limitarà l'autonomia i requerirà d'una reforma en cas de persones amb problemes de mobilitat.
Simultaneïtat	— Separació de funcions (WC, dutxa, pica) permet multiplicar usos simultanis.
Emmagatzematge	— Preveure espais per guardar elements d'higiene personal.
Sostenibilitat i salut	
Consum d'aigua	<ul style="list-style-type: none"> — Prioritzar la instal·lació de plat de dutxa per reduir el consum d'aigua. — Incloure un circuit de reciclatge d'aigües grises.

Confort	— Temperatura òptima: 20º – 23º.
Materials	— Ús de pintures transpirables. × <i>Evitar que totes les parets estiguin enrajolades per millorar la transpiració i evitar condensacions.</i>
Participació	
Bany de cures	— Possibilitat de disposar d'un bany col·lectiu amb banyera i espai de fisioteràpia per a la cura d'infants i persones grans.

Espai exterior de l'habitatge

Els balcons, terrasses i galeries han estat sovint espais infrautilitzats i fins i tot transformats en espais tancats. No obstant, varen ser redescoberts arran de la pandèmia i l'aïllament domiciliari causats pel Covid-19, (any 2020).

Els espais exteriors han d'esdevenir espais imprescindibles de qualsevol habitatge, amb unes dimensions adequades per al seu ús. El *Decret d'Habitabilitat i normes de disseny d'habitatges i allotjaments del País Basc* ja estableix una superfície mínima de 4m² per habitatge, amb un diàmetre d'1,50 m. Alhora estableix que l'accés ha de ser lliure d'obstacles i desnivells. L'assoliment d'aquests espais requerirà en molts casos de la revisió i anàlisi amb una nova mirada de la normativa urbanística i dels criteris constructius.

No obstant, el camí cap a aquest canvi en la forma arquitectònica dels últims anys ha de ser imparabile per les millores en l'habitabilitat, però també en les condicions bioclimàtiques i en la presència de vegetació i fauna, que permet reduir la contaminació de l'aire, i ajuda al benestar físic i psíquic.

Espai exterior	
<i>Criteris de disseny</i>	<i>Criteris de disseny específics</i>
DL Habitabilitat	— <i>Superfície mínima: no es determina.</i>
Flexibilitat i diversitat	
Flexibilitat	— Dissenyar un espai sense una funció determinada. — Superfície mínima: 4m ² — Geometria: Ø1,50m per garantir la flexibilitat i l'ús simultani. — Plantejar els espais exteriors com espais d'articulació.
Agregació	— Afavorir la relació d'espai exterior amb sala – cuina – menjador per integrar als usos quotidians.
Sostenibilitat i salut	
Sostenibilitat	— Facilita la regulació tèrmica (ombres, tancament doble, galeria, etc).
Vegetació	— Permet ubicar vegetació exterior. — Afavorir la presència d'elements naturals per fer ombra.

3 APRENENTATGES COMPARTITS

Espais comuns

El cohabitatge es caracteritza per la incorporació d'espais i/o serveis comunitaris. Els espais comunitaris fomenten la socialització i visibilització de les tasques reproductives i permeten un major repartiment d'aquestes a la comunitat. La majoria de projectes contempen compartir espais i serveis com la bugaderia (rentadores, secadores, safareig), la cuina comunitària, espai de jocs, espais exteriors (terrat, terrassa, pati), espai de co-treball i estudi, etc ...

Actualment els espais comunitaris es comptabilitzen com a superfície edificable. EL DL 50/2020 obre la possibilitat a comptabilitzar els espais comunitaris com a espais de l'habitatge i per tant aquests es poden comptabilitzar en cas d'habitatges amb protecció oficial (HPO) com a espais imputables i per tant subjectes a estar subvencionats fins a un màxim de 90m² juntament amb l'habitatge.

Dimensió dels habitatges

Actualment el DL d'Habitabilitat de Catalunya fixa una superfície mínima en 36m², mentre el decret de Barcelona situa en 40 m² i en 20 m² els habitatges existents a rehabilitar. Per altra banda, el DL 50/2020 determina els allotjaments amb una superfície mínima de 20m² i la necessitat d'espais comuns complementaris de 6 m² per habitatge.

Actualment el DL d'Habitabilitat no fixa una superfície mínima ni per la cuina ni el bany, però si la seva dotació mínima en cada habitatge. Aquests espais són els principals de cures a l'habitatge i sovint resulten els espais més mínims i en pitjors condicions (orientació, ventilació, llum natural).

Espais neutres i flexibles

L'habitatge s'ha caracteritzat en els darrers anys per una configuració d'espais jeràrquica, segregada i prefixada. La realitat canviant, l'organització social i de les llars i el cicle de vida fan que els habitatges cada vegada hagin de ser més flexibles i diversos per poder donar resposta a les diferents necessitats i activitats a desenvolupar.

Alhora que en els projectes de cohabitatge les seves demandes resulten menors ja que es prioritza la col·lectivització d'espais i serveis a l'edifici o edificis o fins i tot en altres espais propers a l'habitatge al barri o poble.

Espais reproductius

Les tasques reproductives han estat sempre infravalorades i infra-representades tant en l'espai públic com en l'espai privat. Són doncs les tasques productives les que han tingut els principals privilegis i han organitzat els espais quotidians i urbans dels nostres barris, pobles i ciutats.

Els projectes de cohabitatge, pensats i dissenyats per les persones habitants, proposen situar les cures en el centre del projecte per a poder col·lectivitzar-les i repartir els rols, usos, espais i temps. Aquesta col·lectivització de tasques que avui es desenvolupen de forma individual o familiar i principalment per part de les dones, permet la creació d'una xarxa d'espais comunitaris i veïnals propers a l'habitatge. Per exemple, l'organització d'espais de cura d'infants després de l'escola, cooperatives de consum ecològic, horts comuns, entre d'altres.

Identificació de funcions

Un dels primers obstacles que trobem per repensar els habitatges amb una altra mirada és la nominació dels espais i les funcions. Ens cal repensar que vol dir habitar, que vol dir habitar col·lectivament i quines activitats fem per sustentar la nostra vida quotidiana, quines necessitats tenen aquestes funcions i qui les fa (Zaida Muxí, 2009). Adoptar l'herència de nomenclatura i llenguatge emprat dificulta avançar cap a habitatges i edificis més igualitaris.

Les Ordenances Metropolitanes de l'Edificació (1986) encara identifiquen el dormitori principal com a dormitori conjugal ($\geq 10 \text{ m}^2$), una nomenclatura que exclou la versatilitat de l'espai i jerarquitzava profundament els diferents dormitoris dels habitatges.

4 RECURSOS

1. BIBLIOGRAFIA

Llibres i guies

BAYAS FERNÁNDEZ, Blanca i BREGOLAT I CAMPOS, Joana; **Propostes ecofeministes per repensar les ciutats. Camins públics i comunitaris.** Observatori del Deute en la Globalització, Barcelona, 2021.

BOFILL LEVI, Anna; **Guia per al planejament urbanístic i l'ordenació urbanística amb la incorporació de criteris de gènere.** Col·lecció Eines núm. 11, Generalitat de Catalunya, Institut Català de les Dones, Departament de Política territorial i Obres Públiques, 2008.

COL·LECTIU PUNT 6; **Urbanismo feminista. Por una transformación radical de los espacios de vida.** Editorial Virus, Barcelona, 2020.

CICOLETTO, Adriana; **Espais per a la vida quotidiana. Auditoria de Qualitat Urbana amb perspectiva de Gènere.** Col·lectiu Punt 6. Barcelona, 2014.

HERRERO, Yayo; CEMBRANOS, Fernando; PASCUAL, Marta. **Cambiar las gafes para mirar el mundo.** Libros en acción, Madrid, 2019.

MUXÍ MARTÍNEZ, Zaida; **Recomanacions per a un habitatge no jeràrquic ni androcèntric.** Col·lecció Eines núm. 13, Generalitat de Catalunya, Institut Català de les Dones, Departament de Política territorial i Obres Públiques, 2009.

SÁNCHEZ DE MADRIAGA, Ínes y NOVELLA ABRIL, Ínes; **Proyectar los espacios de la vida cotidiana.** Criterios de genero para el diseño y contratación pública de vivienda. Vicepresidència Segona i Conselleria d'Habitatge i Arquitectura Bioclimàtica, Generalitat Valenciana, València, 2022.

PULEO, Alícia. **Ecofeminismo para otro mundo possible.** Editorial Càtedra, Madria, 2011.

RAWORTH, Kate. **A safe and just space for humanity.** Oxfam Discussion Papers, 2012.

Flexibilitat i igualtat de gènere en l'habitatge. Quaderns Qüestions d'Habitatge núm. 22. **Institut Municipal de l'Habitatge i Rehabilitació de Barcelona,** Ajuntament de Barcelona, 2019.

Género y vivienda. Instituto Valenciano de la Edificación. Vicepresidència Segona i Conselleria d'Habitatge i Arquitectura Bioclimàtica, Generalitat Valenciana, València, 2021.

Guia tècnica de biohabitabilitat. Criteris de salut i benestar en les promocions d'habitatge. INCASÒL. 2021.

La perspectiva de gènere en la promoció d'habitatge públic. L'experiència de l'Institut Municipal d'Habitatge i Rehabilitació de Barcelona. Barcelona Regional - Agència Desenvolupament Urbà, Barcelona, 2022.

Normativa

DL 141/2012 sobre condicions mínimes d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat. Agència de l'Habitatge de Catalunya – Generalitat de Catalunya.

DL 50/2020 de mesures urgents per estimular la promoció d'habitatge amb protecció oficial i de noves modalitats d'allotjament en règim de lloguer. Generalitat de Catalunya.

Decreto que regula las condiciones mínimas de habitabilidad y las normas de diseño de las viviendas y alojamientos dotacionales en la comunidad autónoma del País Vasco. Gobierno del País Vasco.

2. REFERENTS

A continuació es recullen iniciatives comunitàries, d'habitatge cooperatiu i col·laboratiu que han incorporat principis ecofeministes i que poden esdevenir referents teòrics i pràctics:

- [La Morada, Cooperativa d'habitatge feminista LTBIQ+ a Roquetes, Barcelona](#)
Col·lectiu format per lesbianes, trans i dones, provinents de diferents espais de militància, planteja un model de convivència i organització de les cures i els afectes més enllà de la família nuclear.
- [La Borda, habitatge per construir comunitat](#)
Cooperativa d'habitatge vinculada al moviment veïnal de Can Batlló al barri de Sants de Barcelona.
- [Dones cohabitant, cooperativa de xarxa comunitària a Barcelona](#)
Cooperatives d'habitatge per a dones per compartir espais de vida i col·lectivitzar les cures.
- [Vida inclusiva, Grup cooperatiu TEB](#)
Iniciativa per garantir l'accés al cohabitatge a les persones amb discapacitat funcional psíquica en un entorn comunitari i inclusiu.
- [La Tremolina, cooperativa d'habitatge a Gerri de la Sal \(Pallars\)](#)
Cooperativa rural per recuperar el patrimoni rural i l'agricultura ecològica.
- [Ruderal, cooperativa d'habitatge de Vallcarca a Barcelona](#)
Associació nascuda a l'Assemblea de Vallcarca amb la voluntat de promoure l'habitatge popular com a eina per recuperar el teixit del barri i evitar l'especulació immobiliària.
- [La Renegà, habitatge cooperatiu feminista a Santa Maria de Palautordera](#)
Grup de dones que impulsa un projecte cooperatiu d'habitatge en cessió d'ús amb perspectiva feminista posant les cures al centre. Espai d'habitatge i comunitari obert al poble amb la inclusió de dues llars de dones en situació vulnerable.

- [Aflorem, habitatge cooperatiu per a la diversitat funcional a Badalona](#)
Habitatges col·laboratius impulsat per un grup de persones amb discapacitat física amb l'objectiu de guanyar autonomia en un entorn sense barreres arquitectòniques i amb atenció a les cures i suport emocional.
- [Fàbrica en transició](#)
Projecte per a la regeneració del patrimoni industrial arquitectònic i de l'entorn ecològic a la llera del riu Gaià (el Catllar) per a la transició socioecològica i la vida en comunitat.
- [Cal Cases, cooperativa d'habitatge en model de cessió d'ús a Santa Maria d'Oló](#)
Comunitat de procedència urbana preocupada per trobar una alternativa de vida diferent on predominen els valors cooperatius, solidaris i ètics. Des del 2007 construint comunitat des de la diversitat i l'estima.
- [Clau Mestra, habitatge cooperatiu en cessió d'ús a Sant Cugat del Vallès](#)
Projecte cooperatiu fruit de la lluita col·lectiva en la defensa del patrimoni públic de les Casetes dels Mestres de la Floresta de Sant Cugat del Vallès.
- [Walden XXI, cohabitatge sènior a Sant Feliu de Guíxols](#)
Projecte cooperatiu per la recuperació d'un antic hotel per a una comunitat d'envelliment finalista a Sant Feliu de Guíxols.